

عنوان مقاله:

گفتمان بازگشت ادبی و هنجارهای تصویری در شمایل فتحعلی شاه قاجار

محل انتشار:

فصلنامه نقد ادبی، دوره 12، شماره 47 (سال: 1398)

تعداد صفحات اصل مقاله: 31

نویسندگان:

مریم نریمی - nothing

اصغر فهیمی فر - Associate Professor of Art studies department, Faculty of Art & Architecture, Tarbiat Modares University.

ابراهیم خدایار - Associate Professor Department of Persian Language and Literature, Tarbiat Modares University.

خلاصه مقاله:

هر گفتمان متشکل از چندین گزاره و صورت گفتمانی است که با توجه به شرایط سیاسی، فرهنگی و اجتماعی در هر دوره به وجود می‌آید. در دوره سلطنت فتحعلیشاه قاجار (۱۱۷۶۱۲۱۳ق)، گفتمان مسلط بازگشت ادبی که همان گفتمان سنتی محسوب می‌شود، براساس نظام ادراکی حاکم بر عصری شکل گرفت که در آن شاه و دربار، در مقام نهاد تولیدکننده گفتمان یادشده، اصلی‌ترین حامی هنر و ادبیات شناخته می‌شوند. هدف اصلی این پژوهش بررسی نقش گفتمان ادبی بازگشت در تصاویر مختص فتحعلی شاه قاجار با توجه به وضعیت سیاسی، اجتماعی، زمینه‌های معرفتی و سامانه دانایی یا همان روح حاکم بر زمانه است. اگر بپذیریم که تا این دوره، نقاشی ایرانی و ادبیات فارسی کمابیش با یکدیگر در ارتباط و تعامل بوده‌اند، باید گفت که با شکلگیری و قدرت یافتن گفتمان ادبی این دوره، هنجارهای تصویری در نقاشی ایرانی نیز دگرگون و ویژگیهای تازه‌ای در آن پدیدار شد که در نگارگری سده‌های پیشین سابقه نداشته است. نگارندگان در پژوهش حاضر کوشیده‌اند تا براساس نظریه گفتمان فوکو، به عنوان الگوی روش‌شناختی و رویکردی بینارشته‌ای، به این مسئله بپردازند که چگونه گفتمان ادبی بازگشت موجب شکل‌دهی به تصاویر شاهانه مکتب پیکرنگاری درباری و اثرگذاری بر آن شد. بررسی‌ها نشان می‌دهد در این دوره، شعر و توصیفات شعری همچنان به منزله منبع الهام مورد توجه نقاشان بوده است. از این رو صورت‌های گفتمانی غالب در سبک ادبی بازگشت، یعنی صورت تاریخ و صورت سیاست که به گفتمان قدرت بدل شده بودند، در پرده‌های نقاشی تصویری جدید از شاه به نمایش گذاشتند؛ به طوری که تصاویر شاه غیرواقعی‌تر و هاله تقدسش بزرگ‌تر شد و همچنین پیکره شاه غیرملموس و استعاره‌ای‌تر گردید.

کلمات کلیدی:

Foucault discourse, literature return, courtly portrait style, Fath- Ali Shah Qajar
گفتمان فوکو، بازگشت ادبی، نقاشی پیکرنگاری درباری، فتحعلی شاه قاجار

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1836073>

